

Литература

1. Медведев В. Глобализация экономики: тенденции и противоречия // Мировая экономика и международные отношения.- 2004.- №2.- С. 3-10;
2. Захарченко В. Типы трансформационных процессов в промышленных территориальных системах // Экономика Украины.- 2004.- №6.- С. 38-45;
3. Осипов Ю.М. Теория хозяйства. т.3 Хозяйственная динамика: трансформации и переходы. Неоэкономическое хозяйство. – Москва: МГУ, 1998 г., с. 179-187;
4. Сливоцький А. Міграція капіталу. – Київ: “Пульсари”–2001 р., с. 36;
5. Хохлов Н. Глобализация экономики в ракурсе эволюции отношений собственности // Экономика Украины.- 2004.- №2.- С. 66-73;
6. Бутко Н. Инвестиционные аспекты повышения конкурентоспособности экономики // Экономика Украины.- 2004.- №4.- С. 40-46;
7. Ершов М. Важнейшие механизмы экономической политики. // Мировая экономика и международные отношения.- 2004.-№6.- С. 3-12;
8. Водянов А. Тарифное регулирование импорта в преддверии присоединения России к ВТО // Российский экономический журнал.- 2002.- №9.- С. 54-62.

Статья поступила в редакцию 08.09.2004

В.О. ШАЙДЕРОВ,

Східноукраїнський національний університет ім. В. Даля

ВПЛИВ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ НА ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ ПІДПРИЄМНИЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В УКРАЇНІ

На сучасному етапі розвитку світової економіки особливе значення набуває стан економічного розвитку країни та наявність в ній потенціалу розвитку, який дозволяє ініціювати розробку, виробництво і реалізацію нових продуктів.

Територіальний розпад великих держав та економіко-політичних союзів, лібералізація їх внутрішніх і зовнішніх відносин привели до зростання міжнародної мобільності і відтворюваності чинників і результатів виробництва [2,7,8].

В науковій літературі наголошується [1,4,5,7], що зростання мобільності і відтворюваності практично всіх результатів і умов світогосподарчої діяльності перетворило глобалізацію на процес загальної транснаціоналізації економіки. В результаті чого світова економіка перетворюється на глобальний механізм, що дозволяє суб'єктам підприємницької діяльності здійснювати господарські операції, практично не прив'язуючи їх до території якої-небудь

однієї країни, а використовуючи весь світовий простір. Відповідно, чинники підприємницької діяльності, пов'язані з особливостями національної культури, життєвого і господарського устрою країн розміщення стають все менш значущими для світових виробників і продавців.

Глобалізація має як позитивні, так і негативні сторони. Позитивні сторони глобалізації, це – нові можливості більш ефективного розміщення світових мобільних і відтворюваних ресурсів і зростання світового виробництва і доходу. Негативні сторони пов'язані з нерівномірним розподілом зростання світового доходу між різними країнами внаслідок довільного запозичення одними з них стереотипів способу життя і підприємницької діяльності інших, в перспективі чреватого глобальними конфліктами соціального і екологічного плану.

Перш ніж створювати умови для розміщення підприємницької діяльності на

© В.О. Шайдеров, 2004

своїй території, кожна країна повинна визначити, який саме вид такої діяльності їй потрібен, з яким типом підприємців вона хотіла б співробітничати. При цьому, повертаючи бізнес того або іншого роду і чекаючи в результаті цього отримання яких-небудь результатів резидентами, країна повинна мати на увазі і ризики, пов'язані з цим бізнесом.

На сьогоднішній день найактуальнішим питанням розвитку підприємницької діяльності в Україні є визначення найдоцільніших її форм в умовах глобалізації світових економічних процесів. Тобто, форми підприємницької діяльності і стратегія кожної держави у сфері підприємницької діяльності можуть бути визначені в рамках даного підходу тільки після того, як сформульована внутрішня національна економічна стратегія і визначено коло внутрішніх видів підприємницької діяльності, які країна може здійснювати, згідно своїм власним стандартам.

Тому метою даної статті є виявлення та доведення безпосереднього впливу фактору всесвітньої глобалізації на тенденції розвитку підприємницької діяльності та її форми в Україні. Мета обумовлює вирішення наступних задач: визначити особливості розвитку підприємницької діяльності в Україні, дослідити, які світові тенденції та зміни суттєво впливають на розвиток підприємницької діяльності в країні, та розглянути перспективи розвитку підприємницької діяльності у випадку приєднання України до СОТ.

Одна з важливих особливостей підприємницької діяльності в Україні пов'язана із специфікою української економіки і особливостями формування ринкового механізму господарювання. Це зумовило значну регіональну диференціацію підприємництва, наростаючу з перших років проведення економічних реформ і викликану цілим рядом чинників.

По-перше, регіональна диференціація процесу становлення підприємницької діяльності була обумовлена тим, що до початку реформування економіки країни регіони володіли різним підприємницьким

потенціалом і різними ресурсно-відтворювальними можливостями розвитку підприємництва. Ці відмінності з'явилися результатом, головним чином, галузевої і регіональної спеціалізації радянської економіки, заснованої на злагоджених протягом багатьох десятиріч коопераційно-господарських зв'язках. Різке скорочення поставок сировини, матеріалів, комплектуючі вироби з країн "ближнього" зарубіжжя через розрив цих зв'язків зажадало не тільки зміни територіальної спрямованості фінансових, інвестиційних і товарних потоків, але і сприяло посиленню регіональної диференціації ринків, що формуються.

По-друге, посилення регіональної диференціації, особливо в перші роки реформування, значною мірою було пов'язано з політикою, спрямованою на самозабезпечення, що проводиться рядом регіонів, збереженням в них адміністративного контролю за цінами, рухом товарів і ресурсів, аж до прямої заборони їх вивозу за межі регіону.

По-третє, в посиленні регіональної диференціації важливу роль зіграв також регіональний монополізм, що чітко виявився після руйнування єдиного економічного простору колишнього Радянського Союзу. Специфіка його полягає в тому, що він багато в чому обумовлений особливостями, які склалися за багато років спеціалізації в рамках цього єдиного простору. Посиленню регіонального монополізму сприяла і сировинна структура українського експорту.

По-четверте, розпад загальносоюзного економічного простору за часом практично співпав із розривом господарських зв'язків з країнами соціалістичної співдружності, заснованих також на принципах спеціалізації і кооперованих поставках. За рахунок цих поставок майже повністю задовольнялися потреби України в багатьох видах сировини і устаткування. В той же час і багато українських виробників продукції втратили свої традиційні ринки збуту.

По-п'яте, визначаючи роль у формуванні, стану і динаміці підприємницької

діяльності, його ефективності грає, як відомо, стан платоспроможного попиту. Особливість становлення українського підприємництва полягає в тому, що воно формувалося на фоні істотної диференціації регіонів по рівню споживацького платоспроможного попиту.

По-шосте, посилення регіональної диференціації процесу становлення підприємницької діяльності значною мірою обумовлено зростаючою диференціацією регіонів по рівню соціально-економічного розвитку, наявності матеріально-технічної бази, розвиненості і доступності інфраструктурного комплексу і фондів, товарних і інших ринків, кліматичним і демографічним чинникам, культурному і освітньому рівню і т.д.

По-сьоме, посиленню регіональної диференціації сприяли відмінності в тій соціально-економічній політиці, що проводиться в них відносно населення і місцевих органів влади до підприємницької діяльності. Про це свідчить, зокрема, достатньо високий рівень відмінностей підприємницької активності в регіонах.

Не могло не накладати відбиток на процес становлення підприємницької діяльності і те, що реалізація вибраної моделі реформування економіки привела до встановлення в Україні ринкової економіки з істотними деформаціями і спотвореннями.

Не менше важлива особливість процесу становлення українського підприємництва обумовлена тим, що реформування економіки проводилося без урахування змін, що відбувалися в геополітиці і світовій економіці. Тим часом Україна є органічною частиною світової спільноти. Тому реформування її економіки в умовах, коли багато разів зросла взаємозалежність глобальних історичних і соціально-економічних процесів в рамках цього співтовариства, не може здійснюватися без урахування змін, що відбуваються в ньому. Плануючи економічні реформи, необхідно постійно мати на увазі те становище, яке Україна займає в даний час і яке вона розраховує зайняти в майбутньому в системі світогосподарчих зв'язків.

Однією з таких змін, що роблять помітний вплив на розвиток підприємницької діяльності, є підвищення відкритості національних економік [1,7,8,9]. Проте, при цьому слід мати на увазі, що конкретні форми такої відкритості багато в чому визначаються стартовими умовами (що склалися до моменту лібералізації зовнішньоекономічних зв'язків) для тієї або іншої країни. В ході трансформації "закритої" економіки в економіку "відкрити" виникає небезпека сильної зарубіжної конкуренції на внутрішньому ринку, яка може викликати повний розвал національної економіки, зниження підприємницької активності, зростання безробіття і соціальної напруженості в суспільстві. Ця небезпека цілком реальна і підтверджується досвідом лібералізації зовнішньої торгівлі в 80-х роках в країнах Латинської Америки, в кінці 80-х - початку 90-х років в країнах Східної Європи, а зараз і досвідом Росії і інших країн СНД.

Іншою важливою зміною в геополітиці і світовій економіці є поглиблення міжнародного розподілу праці, який супроводжується посиленням міждержавних інтеграційних процесів, зростанням інтернаціоналізації господарського життя і інтенсифікацією обмінних процесів.

Інтенсифікація світогосподарчих зв'язків відбувається нерівномірно. Перш за все, ці процеси розвиваються між основними світовими центрами економіки і політики, які до теперішнього часу позначилися достатньо чітко. Це Північна Америка, що включає США і Канаду, Європейський Союз, Японія і Китай. На додаток до цих основних центрів, в світовій спільноті безперервно виникають різні регіональні центри, економічні, науково-технологічні, торгові і інші союзи [1,7,8,9].

Посилення тенденції формування різних міждержавних структур в цілях поглиблення взаємовигідної співпраці і економічної інтеграції в самих різних областях свідчить і про посилення конкурентної боротьби за ринки капіталу, робочої сили, сировини і за ринки збуту. Адже в процесі утворення таких структур відбувається пе-

реділ або закріплення сфер впливу, реалізація або захист сумісних інтересів. Але, так чи інакше, процес інтернаціоналізації господарського життя став невід'ємною властивістю сучасного розвитку світової економіки, на зміну замкнутості національних економік приходить всебічна залежність країн один від одного.

У зв'язку з цим особливого розгляду заслуговує питання, пов'язане зі вступом України у СОТ, оскільки учені, фахівці, політики і підприємці не виробили єдиної думки з приводу оцінки наслідків цього кроку для розвитку економіки країни в цілому і підприємницької діяльності, зокрема.

Членами Світової організації торгівлі в даний час є вже більше 140 країн світу, і в найближчі роки їх число збільшуватиметься. Це означає, що практично всяка держава, що претендує на створення сучасної, ефективної економіки і рівноправну участь в світовій торгівлі, прагне стати членом СОТ. Україна в цьому значенні не є виключенням. Більш того, СОТ планує розповсюдити область свого регулювання на сферу міжнародного пересування капіталів, на питання охорони навколишнього середовища (пов'язані з торгівлею - так званий "екологічний стандарт"), на ринки державних закупівель і багато чого іншого. Таким чином, все активніше СОТ перетворюється на глобальну економічну організацію по регулюванню всіх процесів міжнародного обміну товарами, капіталами, послугами, робочою силою. Отже, не брати участь в роботі такої організації Україна більш не може.

На думку учених і політиків [1,5], участь у СОТ дає країні безліч переваг. Основними з них можна вважати наступні:

- отримання кращих порівняно з існуючими і недискримінаційних умов для доступу української продукції на іноземні ринки;
- доступ до міжнародного механізму дозволу торгових суперечок;
- створення більш сприятливого клімату для іноземних інвестицій в результаті приведення законодавчої системи у

відповідність з нормами СОТ;

- розширення можливостей для українських інвесторів в країнах-членах СОТ, зокрема, в банківській сфері;

- створення умов для підвищення якості і конкурентоспроможності вітчизняної продукції в результаті збільшення потоку іноземних товарів, послуг і інвестицій на вітчизняний ринок;

- участь у створенні правил міжнародної торгівлі з урахуванням своїх національних інтересів;

- покращення іміджу України в світі як повноправного учасника міжнародної торгівлі.

Отримання вищезгаданих переваг є метою приєднання України до СОТ. З погляду практичного розвитку підприємницької діяльності принципово важливими є питання про терміни приєднання до СОТ (з метою своєчасної модернізації матеріально-технічної бази і забезпечення конкурентоспроможності виробництва і продукції на внутрішньому і світовому ринках) і забезпеченні захисту вітчизняних суб'єктів підприємницької діяльності державою (за прикладом інших країн-членів СОТ). Основним напрямом подальшого дослідження є визначення найдоцільніших видів підприємницької діяльності, розвиток яких забезпечить використання переваг від вступу України у СОТ, та які відповідатимуть тенденціям глобалізації світових економічних процесів.

Література

1. Бляхман Л., Кротов М. Глобализационное измерение реформы и задачи промышленной политики // Российский экономический журнал.- 2001.- 3.-.17.

2. Вютрих Х.А., Винтер В.Б. Конкурентоспособность глобальных предприятий // Пробл. теории и практики упр. - 1995. - N 3. - С.96-102.

3. Гельвановский М.И. Национальная конкурентоспособность: понятие, факторы, показатели //Вопросы статистики.- 1999.-№12

4. Глобализация мирохозяйственных отношений. Сущность, формы и перспективы. - М.: ДА МИД РФ.- 1999., 153 с.,с. 55

5. Долгов С. И. Глобализация экономики: новое слово или новое явление?-М.: ОАО Изд-во "Экономика", 1998.

6. Исправников В. "Теневые" параметры реформируемой экономики и антикризисный потенциал среднего класса // Российский экономический журнал.- 2001.- № 3.- с. 4.

7. Клайн Л. Глобализация: вызов национальным экономикам// <http://www.ptpu.ru>.

http://www.ptpu.ru/Issues/6_98/pu6_18.htm

8. Международное предпринимательство: анализ зарубежного опыта / П.И. Хвойник, Ю.В. Аджубей, И.Е. Артемьев и др. - М.: Наука, 2002

9. Хизрич Р., Питерс М. Предпринимательство, или как завести собственное дело и добиться успеха. – М.: 1991.

Статья поступила в редакцию 05.10.2004

О. М. ШАРНОПОЛЬСЬКА,
Донецкий державний технічний університет

ОСОБЛИВОСТІ ЕКОНОМІЧНОЇ ІНТЕГРАЦІЇ УКРАЇНИ У СВІТОВЕ ГОСПОДАРСТВО НА СУЧАСНОМУ ЕТАПІ

Сучасне світове господарство являє собою глобальний економічний організм, сукупність національних економік, які знаходяться в тісній взаємодії і взаємозалежності, що підкоряються об'єктивним законам ринкової економіки. Перехід економіки України до ринку неможливий без ефективної інтеграції у світове господарство. Процес ефективної інтеграції і ствердження України як рівноправного учасника в системі міжнародних економічних відносин у міжнародному поділі праці знаходиться на самому початку. Проблема інтеграції України у світове економічне співтовариство досить складна і різноманітна.

Вчені неодноразово досліджували питання міжнародної економічної інтеграції, характерні ознаки глобальної економіки[1],[2]; умови і вектори інтеграції України в сучасну міжнародну економічну систему [8]. Велика увага приділялася ступені відкритості національної економіки[3],[4]. Осмислення картин сучасного світу, які випливають з нього зміни, в системі МЭО логічно вбудовуються в теорію Н. Кондратьєва[5].

Під час глобалізації світової економіки ні одна держава світу не може розра-

ховувати на ефективний розвиток, якщо не буде використовувати всі можливості, надані міжнародними ринками капіталів. Прореклароване урядом України прагнення вступити до ВТО припускає розширення потенціальних можливостей внутрішнього ринку і залучення для цього коштів іноземних інвесторів в рамках економічного співробітництва, яке потребує використання механізму міжнародного ринку акцій.

Метою роботи є аналіз сучасних тенденцій розвитку міжнародної економічної інтеграції та визначення особливостей участі у цьому процесі української економіки.

Одна з основних тенденцій глобальної інтернаціоналізації світового господарства як результату розвитку міжнародного поділу праці і міжнародної кооперації виробництва виявляється в утворенні великих зон впливу тієї або іншої держави або групи найбільш розвинутих країн. Ці країни і групи держав представляють собою своєрідні інтеграційні центри світогосподарських зв'язків, навколо яких групуються інші держави. Економічна інтеграція, у свою чергу, створює передумови